

Trygge familieforhold for barn med to hjem

Foreningen 2 Foreldre

✓ – Likestilt foreldreskap er et viktig mål. Intervju med likestillingsombud Bjørn Erik Thon

✓ 2/3 flertall for likeverdig foreldreskap på Stortinget

SV ØNSKER LIKEVERDIG FORELDRESKAP

Intervju med stortingsrepresentant
Kathy Lie

Fortsett å støtte
F2F sitt arbeid for
likeverdig foreldreskap!
Husk å fornye ditt
medlemskap snarest
www.f2f.no/blimedlem

Likeverdig foreldreskap og delt bosted er ingen trussel mot barns helse og velferd

Nok en barnelov er i emning, og nok en gang ser vi en mobilisering blant dem som – uvisst av hvilken grunn - ikke ønsker at foreldre skal være likeverdige omsorgspersoner for barna sine når foreldrene ikke lenger bor sammen.

Noen medieprofilerte psykologer problematiserer de praktiske og emosjonelle konsekvensene for barn av selve samlivsbruddet og attribuerer dette feilaktig til valgt bostedsløsning. «Barnas følelsesmessige problemer forsvinner i debatten om delt bosted etter skilsmisse, mener psykolog og forfatter Sissel Gran», ifølge Morgenbladet. Vi er 100% enige i at vi skal ta barns følelsesmessige problemer på alvor. Men diskusjonen om barns reaksjoner på selve samlivsbruddet og diskusjonen om bostedsordninger etter barnelovens terminologi er to forskjellige diskusjoner. Det er forvirrende når diskusjonen om konsekvensene av selve samlivsbruddet blandes sammen med diskusjonen om hvorvidt foreldrene skal være juridisk likeverdige også etter samlivsbrudd.

Samlivsbrudd betyr endringer for alle involverte. Det er helt naturlig at slike endringer skaper utrygghet om hva fremtiden vil bringe og utløser følelsesmessig reaksjoner hos de involverte. Derfor er det viktig med kjøreregler som trykker barnas relasjon til begge foreldrene. Et mål må være at barna beholder begge foreldrene som hverdagsressurser selv om barnas familie blir reorganisert til to hushold.

Foreldrene som i bruddfasen forsøker å sikre seg selv særrettigheter i forhold til barnet, skaper mange foreldrekonflikter. Noen ganger ødelegger det foreldresamarbeidet for godt. Dette går ut over barna.

Noen hevder at likeverdig foreldreskap som barnelovens utgangspunkt står i veien for avtalefrihet mellom foreldre. F2F mener at et likeverdig utgangspunkt er et premiss for å oppnå reell avtalefrihet.

Felles foreldreansvar videreføres som hovedregel ved samlivsbrudd, og det er svært sjelden konflikter om foreldreansvaret. Tenk om juridisk likeverd mellom foreldrene – i barneloven benevnt som **delt bosted** - som hovedregel også kunne videreføres etter samlivsbrudd. Det ville oppmuntre foreldre til

fortsatt foreldresamarbeid, dempe konfliktene og fjerne veldig mye ødeleggende usikkerhet og posisjonering for alle som er berørt av samlivsbruddet.

At barna må forholde seg til to hjem er en konsekvens av selve samlivsbruddet og at foreldrene ikke lenger bor i et felles hjem. Barna må forholde seg til to hjem enten den ene forelderen har bostedsmyndigheten alene og barnet har samvær med den andre forelderen, eller om foreldrene har felles bostedsmyndighet.

Folkhelseinstituttet (FHI) har laget en oppsummeringsrapport på oppdrag fra Bufdir, hvor FHI hevder at det ikke finnes noen påvist årsakssammenheng mellom delt fast bosted og gunstige helsemessige og sosiale konsekvenser for barn. Hovedgrunnen for FHIs ståsted synes å være at FHIs forskere er misfornøyd med studiedesignet av de undersøkelsene de har gjennomgått, og at kausale (årsak-virkning) studier ikke er gjennomført. Kausale studier er uvanlig i samfunnsforskning, hvor en mer typisk ser på statistisk samvariasjon. Forskerne bak FHIs undersøkelse oppsummerer det likevel slik: «Vi finner at det ikke er forskningsgrunnlag for å hevde at delt bosted er det beste for alle barn. Delt bosted kan likevel være det beste for mange barn.» Her tåkelegger FHIs forskere ved å fremstille det som om et juridisk likestilt utgangspunkt gjennom delt bosted skulle være å påtvinge alle barn samme bosteds- og samværsordning. Som F2F har påpekt går **delt bosted som utgangspunkt og avtalefrihet hånd i hånd**.

Barnets rett til et familieliv med begge foreldre er beskyttet av både FNs barnekonvensjon og Den europeiske menneskerettskonvensjonen, som begge binder staten Norge. Dette burde være utgangspunktet for diskusjonene av hvordan en ny barnelov bør se ut. Oss bekjent finnes det ingen dokumentasjon av at juridisk likeverd gjennom delt bosted eller tilnærmet lik botid utgjør en trussel mot barns helse og

Rune Harald Rækken. Leder F2F.

velferd. Om en av foreldrene skulle bringe bosteds- og samværs spørsmålet inn for retten, vil retten stå fritt til å vurdere det enkelte barns beste, da det er helt usannsynlig at Stortinget gjennom en revidert barnelov vil kreve særskilte grunner for å fravike delt bosted.

Heldigvis ser vi at stadig flere foreldre velger delt bosted for sine barn når foreldrene ikke bor sammen. I 2020 hadde 43 prosent av foreldrene som tidligere har bodd sammen valgt delt bosted, altså at barnet bor vekselvis hos begge foreldrene og at foreldrene deler den daglige omsorgen for barnet og tar større avgjørelser om barnet i felleskap. Det er en kraftig økning fra SSBs forrige undersøkelse i 2012, da 25 prosent av foreldrene hadde delt bosted. Dette er en gledelig utvikling som viser at norske foreldre går foran og viser vei.

Basert på partienes programmer er det flertall på Stortinget for delt bosted som barnelovens utgangspunkt. Regjeringen har varslet at de vil legge fram forslag til ny barnelov i 2024. Vi håper at regjeringen og Stortinget tar de menneskerettslige forpliktelsene til å sikre barns familieliv med begge foreldre på alvor, også for de barna som har fått sin familie reorganisert til to hushold etter foreldrenes samlivsbrudd.

Rune Harald Rækken

Innhold

Leder	2
Intervju med likestillingsombud Bjørn Erik Thon	4
Barneombudets skepsis mot delt bosted	7
Barnas ønskeliste ved samlivsbrudd	7
SV ønsker likestilt foreldreskap. Intervju med Kathy Lie	8
2/3 flertall for likeverdig foreldreskap på Stortinget	11
Statistisk sentralbyrå – nye tall om delt bosted	12
Kjernes spørsmålet i ny barnelov	13
Forskeres definisjon av delt bosted.....	14
F2Fs ordliste om barnelovens terminologi	15
Medlemskontingent 2023	16
F2Fs hederspris til Åslaug Sem-Jacobsen (SP)	17
Rabatt på advokattjenester.....	17
Intervju med Barns rett til besteforeldre	18
Myter og forklaringer om delt bosted	21
F2Fs debattinnlegg om delt bosted.....	22
Psykologer misforstår likeverdig foreldreskap.....	23
F2F-innlegg i Morgenbladet om delt bosted og avtalefrihet	24
Folk på gata om delt bosted og likeverdig foreldreskap.....	26
Dikt og Sudoku.....	27

Foto: Amanda Orlich

NR. 1/2023

F2F-MAGASINET ÅRGANG 37

UTGIS AV:
Foreningen 2 Foreldre
ISSN 1892-1612

POSTADRESSE:
Foreningen 2 Foreldre
Postboks 21, Nygårdstangen,
5838 Bergen

KONTAKT OSS:
E-post: post@f2f.no
Telefon: 880 08 845
Hjemmeside: www.f2f.no

FACEBOOK:
facebook.com/Foreningen2Foreldre

LAYOUT:
XIDE AS
Cathrine Fugleli
M: 90780901
E: cathrine@xide.no

TRYKK:
XIDE AS

REDAKTØR:
Even Stormoen

ANSVARLIG REDAKTØR:
Rune H. Rækken

Opphavsrett til signerte artikler tilhører forfatteren. Usignerte artikler står for redaksjonens regning

F2F veiledningstelefon

880 08 845

Mandag og onsdag kl. 18-21

Likestilt foreldreskap er et viktig mål

Likestillings- og diskrimineringsombud Bjørn Erik Thon mener det vil være konfliktdempende dersom en ny barnelov fastslår at foreldre må være enige om flytting av felles barn.

TEKST: EVEN STORMOEN

Bjørn Erik Thon er som likestillingsombud opptatt av at det bør gjøres endringer i barneloven som kan bidra til likeverdig foreldreskap. Han mener begge foreldre bør ha klare plikter og rettigheter til deltakelse i familie og omsorg. I høringsuttalelsen til Barnelovutvalgets forslag til ny barnelov understrekes betydningen av at lovverket må reflektere at samfunnet anser begge foreldre som likeverdige omsorgspersoner for barnet.

Hva er dine hovedmålsettinger som likestillings- og diskrimineringsombud på området som gjelder likestilling i familien – også når foreldre ikke bor sammen?
– Vi jobber med alle tema for likestilling og alle grunnlag for diskriminering, som f.eks. alder, kjønn, funksjonsnedsettelse, etnisitet og seksuell orientering. Vår overordnede holdning er at et likestilt samfunn mellom menn og kvinner er et godt samfunn for begge kjønn. Når det gjelder menn har vi hatt særlig fokus på psykisk helse, frafall av gutter i skolen, en dramatisk høy selvmordsrate og likestilt foreldreskap. Mye av vår familiepolitikk er kommunisert i vår [høringsuttalelse](#) til Barnelovutvalgets forslag til ny barnelov.

Hvordan tror du at likestilling mellom foreldre kan innvirke på barns rett til respekt for sitt familieliv og til å få omsorg fra begge foreldre?
– Vårt utgangspunkt er at det er en god ting at barn har tett og god kontakt med

begge foreldre. Vi mener at menn er like gode omsorgspersoner for barn som kvinner. Denne holdningen er selvfølgelig bygget på kunnskap og forskning. Jeg tok selv fem måneders pappapermisjon med vår eldste sønn, det var ikke så vanlig for 31 år siden. Det er generelt viktig at pappa har mye tid med barnet sitt.

Hva er ditt syn på dagens foreldrepermisjonsordning?

– Vi er veldig opptatt av pappapermisjonen. Diskusjonen om lengden på denne handler for lite om fars behov. Vi etterlyser en diskusjon om hvor mye tid pappa trenger av foreldrepermisjonen for å bli kjent med barnet sitt. Vi støtter dagens ordning, men opplever at pappas permisjon er under press. Det er grupper som mener at kvinner bør ha lengre tid med barnet sitt.

“

Vi mener at menn er like gode omsorgspersoner for barn som kvinner

Det kan være gode grunner for det, men da må vi også ha en diskusjon om hvor mye tid pappa skal ha med barnet sitt for å bli en likeverdig omsorgsperson. Barn og foreldre knytter bånd veldig tidlig, så det er en diskusjon vi har tatt opp. Vi må få et godt faglig grunnlag på hva fedre trenger av samvær for å etablere dette båndet.

Hva mener likestillingsombudet om Barnelovutvalgets forslag i 2020 om å reversere Stortingets innføring av automatisk felles foreldreansvar for alle?

– Likestillingsombudet mener at alle foreldrene automatisk skal ha felles foreldreansvar etter barneloven, også i de tilfeller partene ikke er gift eller har vært samboere. Så der er vi uenige med forslaget til Barnelovutvalget. Begge foreldre må få være med å bestemme over barnet.

Hva er likestillingsombudets holdning til gjeldende barnelovs bestemmelse i §37 som gir alle bostedsforeldre rett til å flytte felles barn uten den andre forelderens samtykke?

– Vi mener at beslutningen om flytting av felles barn skal legges under foreldreansvaret, for det vil kunne forhindre en del av foreldrekonfliktene som oppstår når den ene ønsker å flytte barn mot den andres vilje.

FNs barnekonvensjon artikkel 9 pålegger stater som har ratifisert konvensjonen, som Norge, å sikre barn regelmessig samvær med begge foreldre også om foreldrene ikke bor sammen. Hva kan styrke etterlevelsen av denne forpliktelsen i Norge?

– Vi mener at domstolen skal ha lavere terskel for å dømme til «delt bosted». En bør derfor gå bort fra kravet i barneloven §36 om at det må foreligge «særlige grunner» for dømme til «delt bosted». Når det gjelder samværs sabotasje har vi vurdert forslag om sanksjoner som tvangshenting, bidragsnekt og tvangsbort. Vi er mot bidragsnekt fordi bidragene skal gå til barn. Videre er både tvangsbort og tvangshenting veldig sterke virkemidler, men vi er åpne for at disse alternativene kan anvendes dersom en ikke når fram med andre tiltak. Observasjon ved overlevering av barn er også noe vi foreslår som en noe mildere form for tiltak.

Ca. 24% av alle sivile tvistemål for domstolen er barnesaker, og 19% av sakene som kommer inn til tingretten er foreldretvister. Hvor konflikt drivende tror du mangelen på likestilling mellom foreldre i gjeldende barnelov virker på foreldresamarbeidet når foreldre ikke bor sammen?

– Vi anbefaler felles foreldreansvar for alle og å senke terskelen i barneloven for at det kan dømmes til delt bosted. Flytting av felles barn er noe samværsforeldre ofte er engstelige for, og dersom retten til å flytte felles barn legges under foreldreansvaret, så vil det virke konfliktdempende og ta bort noe av frykten for at barn flyttes bort fra dem. Vi mener at «avtalefrihet» skal være utgangspunktet i barneloven.

Likestillingsombudet mener at automatisk delt foreldreansvar vil fremme et mer likestilt foreldreskap, der fars rettigheter og plikter tydeliggjøres gjennom loven. Foto: Thomas Eckhoff

“

Vi mener at domstolen skal ha lavere terskel for å dømme til «delt bosted»

Loven om likestilling mellom kjønnene har som formål å sikre likestilling uavhengig av kjønn, men loven tar særlig sikte på å bedre kvinners stilling. Hvor relevant er denne formålsparagrafen når det gjelder mødres stilling i familien?

– Det kan hende at vi bør diskutere om loven skal gjøres kjønnsnøytral. Men vi mener det er viktigere ting å jobbe for enn at likestillingsloven skal gjøres kjønnsnøytral. Det er ikke noe som står på den politiske dagsordenen. Vi er opptatt av likeverdig foreldreskap og har en pappa-vennlig høringsuttalelse med en pappa-vennlig innstilling til barnefordeling og samvær. Balanse mellom arbeidstid og familie for menn er viktig for å tilrettelegge for barnas forhold til far. Vi kan ikke se at en ikke-kjønnsnøytral likestillingslov hindrer det arbeidet vi gjør for å styrke fedres rolle i familien. Vi mener selv at vi har en god og aktiv politikk for menn og likestilling. Ingenting i loven hindrer hverken oss eller andre instanser å jobbe for et likestilt foreldreskap for menn.

I Stortinget er det basert på parti-programmene og mandatfordeling nå med god margin rent flertall for likestilt foreldreskap gjennom delt bosted som barnelovens utgangspunkt. Hvordan påvirker det ditt arbeid for likestilling mellom foreldre?

– Når Stortinget har fattet sitt vedtak om ny barnelov, vil det påvirke vårt arbeid, men vi sitter fortsatt og venter på lovforslaget. Det vil sannsynligvis bli en høring i Stortinget som vi deltar på. Vi er spent på forslaget, argumentasjonen og forskningsgrunnlaget som legges frem i forbindelse med ny barnelov.

Hva er kunnskapsgrunnlaget for krefter som fortsatt ønsker at likestilling mellom foreldre i form av delt bosted som utgangspunkt i barneloven ikke bør innføres som en norm?

– Vi er godt kjent med Warshak-rapporten og har hatt god kontakt med professor Eivind Smith, som er en tilknytningspsykolog av kaliber. Det at barn knytter seg tett og intimt til to foreldre er allment anerkjent i psykologien. Vi merket oss da vi skrev

høringsuttalelsen til NOU'en om ny barnelov at utvalget var ganske opptatt av at forskningen spriker, og da særlig med referanse til Folkehelseinstituttets oversiktsstudie. Det som har vært vårt argument i høringen er at hvis f.eks. en viss prosent har positive erfaringer med delt bosted, men en annen prosent ikke har det, så er barn og foreldre tjent med heller å ha et åpent privatrettslig møte der en drøfter hvilken løsning som virker best. Samtidig så ligger det forventninger og føringer om hva mor skal få og far skal få i en slik prosess. Det er vanskelig å legge en klar ramme basert på statistikk på gruppenivå for hva som er best i hvert enkelt tilfelle. Man kan ikke finne de beste løsningene for hvert enkelt barn dersom loven sier at delt bosted er utgangspunktet, og da må jo den som ikke vil ha delt bosted gå til rettsak.

(Fra LDO deltok Bjørn Erik Thon, Knut Oftung og Edin Babic på intervjuet, som ble gjort 29.11.22).

“ Pappas permisjon er under press

Klipp fra likestillings- og diskrimineringsombudets høringsuttalelse om ny barnelov:

- Målet om et **likestilt foreldreskap** med klare retter og plikter for begge parter bør gjelde også etter et samlivsbrudd, samt der foreldrene aldri har bodd sammen.
- **Likestilt foreldreskap** som et viktig middel for likestilling og en vei bort fra diskriminering, både for kvinner og menn.
- Det kan være vanskelig å se noen logisk grunn til at det juridiske og økonomiske forsørgeransvaret skal splittes opp slik Barnelovutvalget legger opp til. Ombudet støtter altså ikke utvalgets forslag om at mor skal ha **foreldreansvaret** alene der partene ikke er gift eller samboende.
- Ombudet støtter flertallets forslag om at det skal **høre under foreldreansvaret å avgjøre hvor i landet barnet skal bo**.
- Det er grunn til å tro at mange foreldre kjemper om å få fast bosted, nettopp for å sikre seg mot den andres **flytting**. En endring i loven på dette punktet vil sannsynligvis medføre færre konflikter og mindre rettstvister.
- Det er sannsynlig at mange foreldre kjemper for **delt bosted** for å sikre seg mot en eventuell **flytting**, og det kan være uheldig hvis delt bosted ikke er til barnets beste i den konkrete situasjonen.
- Det store problemet med dagens ordning er at for å hindre flytting må samværforelderen gå til sak om noe annet enn **flyttespørsmålet** - nemlig om å få fast bosted eller delt fast bosted.
- Ombudet er også kritisk til at retten i meget få tilfeller kan dømme til en ordning med **delt fast bosted**, siden dette igjen kan få drastiske følger for foreldrene som ikke har fast bosted. Etter ombudets syn er det her hovedproblemet ligger hva gjelder problematikken rundt delt fast bosted versus avtalefrihet.
- I dag er det slik i en del saker at vilkåret om at det ikke skal foreligge konflikt, paradoksalt nok kan virke **konflikteskalerende**. I og med at ett vilkår for å dømme til delt bosted er lavt konfliktnivå kan det tenkes at en del foreldre fremhever konflikt fremfor muligheten til samarbeide – nettopp fordi utfallet i dag må bli at én forelder får fast bosted.
- **Samværshindring** er etter ombudets syn alvorlig og det bør være et sanksjonssystem.
- Ombudet støtter utvalgets forslag om å videreføre **avtalefrihet** som hovedregel for bestemmelsen av delt bosted eller bosted hos den ene forelderen.

Barneombudets skepsis mot delt bosted basert på FHI

I et intervju med barneombudet spurte F2F hva barneombudets motstand mot delt bosted som barnelovens utgangspunkt er tuftet på. Barneombudet svarte at dette delvis var basert på Folkehelseinstituttets oversiktsstudie av 2017. Men FHIs oversiktsstudie er en vurdering av konsekvensen av «50/50 samvær» og ikke av delt bosted i juridisk forstand.

TEKST: EVEN STORMOEN

Siden foreldre med delt bosted i juridisk forstand har avtalefrihet til å bestemme 50/50, 60/40 eller 70/30 samvær, så blir det feilslått å basere seg på FHIs oversiktsstudie, som ikke fokuserer på konsekvensene for barn av at foreldrene har juridisk likeverd og lik avgjørelsesmyndighet om viktige spørsmål om barnas omsorg. Studieoversikten omhandler derimot konsekvensene for barn av lik botid eller likt samvær hos foreldrene. Med juridisk likeverd mellom foreldrene som utgangspunkt, så vil avtalefriheten mellom foreldrene også innebære at de kan bestemme en bostedsordning med fast bosted for barna hos den ene.

Foreldre med delt bosted har avtalefrihet basert på likeverdig foreldreskap til å avtale samværsordninger som setter

barnets beste i sentrum i det enkelte tilfelle. Når de ikke har delt bosted, så er det den ene forelderen som tar de viktige avgjørelsene om barnas omsorg alene. I praksis kan bostedsforelderen legge hindringer i veien for barnets samvær med den andre forelderen, enten gjennom flytting, eller gjennom samværshindring som ikke kan sanksjoneres. Slik kan mange bostedsforeldre sette egen-interesser foran barnets beste, og det er ikke i tråd med intensjonen i FNs barnekonvensjon.

Mange bostedsforeldre velger å flytte felles barn bort fra en annen omsorgskompetent forelder på grunn av ønsket om å flytte nærmere sitt opprinnelige hjemsted, fordi de har fått seg ny kjæreste, av økonomiske motiver

og for å sikre seg mer samvær selv. Psykologspesialist Jørgen Sundby ved Institutt for psykologi Universitetet i Tromsø uttalte i et [intervju med TV2 18.4.2021](#) at hevn, økonomi og religiøse forhold kan være motiver for samværs sabotasje. Flytting kan også være et virkemiddel bostedsforeldre anvender for å marginalisere den andre forelderen av samme årsaker. Barneloven må innrettes på å forebygge slike handlingsmønstre som ikke er motivert av barnas beste.

Bostedsforeldres flytting av felles barn bort fra en annen omsorgskompetent forelder som barna har primærtilknytning til, vil ofte innebære en form for omsorgssvikt utført av den forelderen barnet har fast bosted hos.

Barnas ønskeliste

Barneombudets **ønskeliste** på vegne av barn som har opplevd samlivsbrudd.

- Bo i nærheten av hverandre
- La meg beholde mitt gamle nærmiljø
- Ikke krangle i nærheten av meg
- Ikke bruk meg som budbringer
- Dere bestemmer til slutt, men jeg vil si hva jeg mener
- Pass på at jeg har nødvendig klær og utstyr i begge hjemmene
- Ikke konkurrer om hvem som er den beste forelderen
- Vær venner
- Ikke betro deres følelser til meg

SV ønsker likestilt foreldreskap

Storingsrepresentant Kathy Lie fastslår at likestilt foreldreskap er en viktig del av SVs kamp både for likestilling og for barnas beste.

TEKST: EVEN STORMOEN

SVs representant i Stortingets familie- og kulturkomité Kathy Lie anerkjenner viktigheten av at både mor og far har god tilknytning til barna sine.

– Utformingen av den nye barneloven er et krevende arbeid for at den skal bli bra for alle, men om vi evner å sette barnas interesser først som det viktigste, så vil vi lettere komme frem til et godt resultat.

Hva er dine viktigste politiske prioriteringer som medlem av Stortingets familie- og kulturkomité denne perioden?

– For meg handler det om å tilrettelegge for en best mulig oppvekst for barna. Det handler om at familiene skal ha en god økonomi og om at barn skal kunne delta. For eksempel har vi nylig gjort noen grep med gratis SFO, gratis plasser på kulturskole og idrett samt bedre utlånsordninger, slik at de som ikke har råd til f.eks. fritidsutstyr kan låne det. Barnas deltakelse er viktig for å skape tilhørighet.

Det løser ikke problemene, men det bidrar noe. Vi må hele tiden jobbe for at færrest mulig barn vokser opp i fattigdom og at flest mulig får en god oppvekst.

Barnelovutvalgets mandat var å foreslå en modernisert barnelov som oppfyller kravene som følger av FNs barnekonvensjon og Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Hva mener du er viktigst å endre i barneloven for å bedre ivareta barns og foreldres rettigheter i Norge?

– Vi mener det er en selvfølge at vi skal følge de konvensjonene vi har forpliktet oss til gjennom lovverket. Vi foreslo sammen med Rødt og Venstre å ta inn det tredje tillegget til barnekonvensjonen om barns individuelle klagerett, men det fikk vi dessverre ikke gjennomslag for. Vi har vært i noen møter og diskusjoner der det fra juridisk hold har vært uttalt at hvilken lov rettigheter beskyttes under ikke er av så stor betydning hvis bare rettighetene er innarbeidet i det norske lovverket, men jeg vet ikke helt om jeg kan følge den tilnærmingen.

Omtrent 75% av norske foreldre som ikke bor sammen har skjevdelt avgjørelsesmyndighet (bostedsforelder/ samværsforelder). Likestilling og like rettigheter er grunnverdier i SV. Hvordan ser man i SV på likestilt foreldreskap i partiets kamp for likestilling i Norge?

– SV er for likestilt foreldreskap, og det er en viktig del av vår kamp for likestilling.

Når omsorgsoppgaver er jevnlig fordelt, så er potensialet for å oppnå reell likestilling på andre områder i samfunnet også større.

Troms og Finnmark SV har foreslått at «delt bosted» bør bli normen i en modernisert barnelov. Hvordan går diskusjonen i SV om dette sentrale spørsmålet?

– Jeg kjenner ikke til at innspillet har ført til en diskusjon i SV enda, og jeg har ikke lest det, men det er spennende at det kommer fra Finnmark, for der er det store geografiske avstander, noe som kan gjøre delt bosted komplisert. Men jeg tenker at det kan komme en diskusjon om det i SV.

F2F stilte alle stortingspartier 10 spørsmål om familiepolitikken før valget i 2021. SV svarte at det ville være viktig for partiet å kjempe for likestilt foreldreskap og at rollen til far får økt status. Hvilke tiltak kan SV foreslå for å nå dette målet?

– Det er viktig å lage et regelverk som legger bedre til rette for likestilt foreldreskap. I tillegg må vi arbeide med holdningsendringer, slik at menn sees på som like naturlige omsorgspersoner som kvinner, for der er vi ikke helt enda, selv om jeg har sett flere gode eksempler på at gutta fikser dette bra. De vi opplever mest motstand fra på dette spørsmålet er kvinner i spebarnsperioden som ammer, for det er det bare kvinner som kan gjøre, men det er jo bare en kort periode i barnas liv. Det er nok mange mødre som føler at de har spesielle rettigheter i denne perioden.

Det rettslige utgangspunktet i §36 innebærer skjevdelt avgjørelsesmyndighet for alle foreldre som ikke bor sammen og som ikke selv blir enige om delt bosted for barnet. Hvordan vurderer du dette prinsippet med henblikk på likeverdighet?

foreldreskap og dets innvirkning på foreldresamarbeid? Kan skjevdelt avgjørelsesmyndighet slå negativt ut for barn?

– Skjevdelt avgjørelsesmyndighet kan nok slå uheldig ut for barn i noen tilfeller, men det viktigste er at barna skjermes mot foreldrenes uenigheter. Hvis foreldrene ikke klarer å samarbeide, så er det viktig at vi har et lovverk og et støtteapparat som sikrer at barna beskyttes.

Det er økt fokus på samværshindring og foreldrefiendtliggjøring. Samværsretten mangler rettsbeskyttelse i Norge. Samværs sabotasje kan knapt sanksjoneres. Hva vil SV gjøre for å redusere omfanget av samværshindring?

– Dette er et kjempevanskelig spørsmål. Jeg tror ikke jeg kan svare på det uten å komme inn på at det er ulike årsaker til samværshindring. Ofte er det en tvist om hvorvidt disse årsakene er gyldige. Når mor i en del tilfeller har sterkere rettigheter, så kan dette slå verst ut for far. Men det kan av og til være veldig gode grunner til at far ikke får avtalt samvær, så her er det en del dilemmaer. Jeg tenker at det bør være noen muligheter for å gripe inn og få ordentlige vurderinger av legitimiteten ved den enkelte samværshindring. Noen ganger kan det skyldes at den ene forelderen ikke liker den andre, mens det i andre tilfeller kan skyldes at den andre forelderen ikke er så god til å ta seg av barna. Noen ganger er det alvorlige årsaker for samværshindring. Jeg har vært borti noen spesielle saker der det har vært vold i nære relasjoner, og der den ene forelderen har hindret samvær av frykt for at noe skulle skje med barnet, men der den forelderen som har hindret samvær likevel er blitt fradømt foreldreansvaret, så da blir man på en måte dobbelt straffet, men dette er nok et sjeldent eksempel i «ytterkanten». Så har jeg sett en del saker der den ene forelderen etter skilsmisse flytter til en annen del av landet, slik at samværet med den andre forelderen opphører, og det er en annen ytterlighet ved dette spørsmålet.

Barnelovutvalget har foreslått at særretten barneloven gir bostedsforeldre til å flytte felles barn innenfor landets grenser mot den andre forelderens vilje endres og legges til foreldreansvaret. Hva er SVs syn på forslaget?

SVs stortingsrepresentant Kathy Lie mener likeverdig foreldreskap kan fremme kvinners muligheter i arbeidslivet. Foto: Amanda Orlich

– Det er vanskelig å uttale seg kategorisk om dette, men jeg tror det er viktig å iverksette tiltak som kan dempe konfliktene. Vi må gå dypere inn i dette og diskutere utformingen av loven. Jeg ser problemet som kan oppstå når den ene forelderen bare kan flytte med barna, og at den andre bare kan hindre det ved å gå via rettsapparatet. Men hvis for eksempel en nordlending som bor i Oslo blir skilt og vil flytte tilbake til hjemstedet, fordi en der har foreldre som kan bidra og hjelpe, så er det kjøpt hvis det skal hindres. Dette er et spørsmål som har flere sider som må vurderes.

Barnelovutvalget har foreslått å fjerne bestemmelsen om automatisk foreldreansvar for begge foreldre, som etter Stortingets vedtak ble innført i 2019. Hva er ditt syn på forslaget?

– Jeg mener det er viktig at man setter barna i sentrum.

Hele 24% av alle sivile saker i domstolen er barnesaker. Om lag 19% av innkomne saker til tingretter er foreldretvister. Hvilke lovendringer kan redusere konflikter mellom foreldre?

– Dette er et vanskelig spørsmål som jeg ikke har nok faktagrunnlag til å kunne foreslå ny lovgivning om, og som kan gi et bedre utfall.

Basert på partiprogrammene til Høyre, Sp, MDG, Frp og Venstre er det klart flertall i Stortinget med 10 representanters margin for delt bosted som barnelovens hovedregel. Hvordan tror du dette vil påvirke stortingets behandling av ny barnelov?

– Politikk er ikke matematikk, men det ser ut som en kan ende opp med et flertall for delt bosted. Senterpartiet har jo programfestet dette. Ikke alle partier sitter i familie- og kulturkomiteen, og det er litt vanskelig å ha oversikten, men alt skal inn i stortingssalen til slutt, og da får vi det endelige svaret. Men det kan ligge an til delt bosted. Når SV har landet på sitt standpunkt vil alle representantene følge partilinja.

Hurdalsplattformen sier at regjeringen vil vurdere å gjøre delt bosted til barnelovens hovedregel. Mens Sp har programfestet delt bosted som barnelovens hovedregel, så synes Ap å være splittet i spørsmålet. Hverken SV eller Rødt har programfestet likeverdig foreldreskap. Hvorfor har skepsisen til likeverdig foreldreskap og delt bosted frem til nå stått relativt sterkt på venstresiden?

– Nå har jo SV landet på at vi er for likeverdig foreldreskap, men jeg tror nok

For SV er likestilt foreldreskap en viktig del av vår kamp for likestilling

SVs stortingsrepresentant Kathy Lie mener det kan ligge an til flertall for delt bosted som utgangspunkt i barneloven. Foto: Peter Mydske

dette rett og slett har handlet en del om kvinners rettigheter, kvinnefrigjøring og likestilling. Det har vært et fokus på kvinner som den undertrykte og svake parten, så dette er sannsynligvis en del av bakgrunnen - at vi har stått veldig solidarisk i kvinnekampen. Likeverdig foreldreskap kan fremme kvinners muligheter i arbeidslivet, men selv om kvinner nå kan ha alle typer jobber og lederstillinger, så ser vi fortsatt et misforhold mellom kvinner og menn når det gjelder for eksempel husarbeid. Det blir spennende å se hva Rødt utvikler av politikk på dette området, og vi i SV vurderer endringer her.

Det aller meste av nyere forskning har dokumentert at det på aggregert nivå er en positiv sammenheng mellom barns fysiske og psykiske helse og delt bosted/lik botid hos foreldrene. Men iht. § 36 i barneloven kreves det «særlige grunner» for at domstolene skal bestemme at foreldrene skal få lik foreldremyndighet over felles barn (bestemmes i ca. 1,7% av sakene). Hva er ditt syn på dette kravet i § 36?
– Det virker som dette er noe som ikke

hører nåtiden til og at det er modent for revidering. Det kan være bra å fjerne kravet om «særlige grunner» i barneloven § 36.

Barneombudet er en sterk forkjemper for at domstolsreformen skal opprettholdes av hensyn til barns rettssikkerhet. Det er en utbredt oppfatning at domstolene, og da særlig de mindre rettsstedene, svært ofte mangler kompetanse til å avsi dommer som i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til barnets beste. Hvordan vurderer du domstolsreformen som en virkemiddel for å styrke barns og foreldres rettigheter?
– SV vil ikke konkludere før vi ser hva som kommer fra regjeringen. SV merker seg Barneombudets syn på saken og mener det er viktig å sikre en struktur som ivaretar barns rettigheter på best mulig måte.

I dag får bostedsforelder utbetalt hele barnetrygden, selv om samværsforelder skulle ha tilnærmet like mye samvær og i tillegg betale barnebidrag. Hva er ditt syn på denne praksisen?

– I utgangspunktet er barnetrygden ment å gå til barna og bidra til at disse får en best mulig oppvekst uavhengig av hvem den utbetales til. Så vet vi at ofte går barnetrygden inn i husholdningen, særlig blant dem som har dårlig råd, men bedre familieøkonomi hjelper jo også barna. Det viktigste er at pengene bidrar til at barna får det bedre, og så er det ulike måter å innrette dette på.

Barnebidragsordningen oppleves av mange foreldre som urimelig og konfliktskapende? Hva er ditt syn på denne?

– Når det gjelder størrelsen på barnebidraget er dette relatert til omfanget av samvær og inntekt, og så blir det gjort en utregning ut i fra det. Jeg forstår ikke hvorfor dette skal være urimelig og konfliktskapende. Først og fremst må man ha et system og et regelverk som skjermer barna fra konflikter mellom foreldrene, uavhengig av om de bor sammen eller ikke, og bidragsordningen skal sikre at

begge foreldre bidrar økonomisk til barnas oppvekst. Det er noen foreldre som lett kan glemme at det koster å ha barn, og da er det bra med et regelverk og et system som regulerer dette. Barnebidraget skal gå til barnets oppvekst, men samtidig er det jo viktig at det ikke ruinerer folk heller, og har du lavere inntekt, så vil man betale mindre.

I 2018 ble et tidligere kutt i fedrekvoten i fødselspermisjonen reversert, og det ble innført kvoter med 15 uker til hver av foreldrene og 16 uker til fri fordeling. Den gangen var det tverrpolitisk enighet om endringene, som ble sett på som et gode for hele familien. Senere har noen grupper tatt til orde for å redusere eller fjerne fedrekvoten i foreldrepermisjonen. Hva mener SV om kvotene i foreldrepermisjonen?

– SV er veldig klar på at en selvstendig fedrekvote er viktig. Det er flere årsaker til det, blant annet at det er viktig for tilknytning mellom barn og fedre tidlig i livet. I tillegg er det et likestillingsverktøy som man ikke skal underslå, og så har det noe å gjøre med hvordan arbeidsgivere ser på menns permisjon. Før det ble lovfestet en fedrekvote, så var det vanskeligere for en del fedre å få permisjon fra jobbene sine. Det har vist seg at det er relativt få fedre som tar ut mer enn den tildelte kvoten, og det er nesten alltid mødrene som tar ut felleskvoten, så det er viktig med en fedrekvote. Fordelingen av felleskvoten kan enten skyldes foreldrenes valg, eller at mor ønsker felleskvoten, men det kan også ligge på fars arbeidsgiver. Vi behandlet to representantforslag i fjor vår, hvorav et fra Frp om at vi ikke skulle ha kvoter og at foreldrene skulle bestemme selv, og et fra Krf om å redusere fedrekvoten. Begge forslagene ble nedstemt av et stort flertall i Stortinget som SV var en del av, så vi vil fortsatt ha en egen fedrekvote og en tredeling.

Intervjuet ble gjort 12.12.22

2/3 flertall for likeverdig foreldreskap på Stortinget

Seks av de politiske partiene på Stortinget ønsker likeverdig foreldreskap. Det er vanskelig å se hvordan likeverdig foreldreskap kan gjennomføres uten delt bosted som utgangspunkt i ny barnelov.

TEKST OG FOTO: EVEN STORMOEN

Høyre, Senterpartiet, Venstre, Frp og MDG har vedtatt i sine partiprogrammer at «delt bosted» bør være barnelovens utgangspunkt. Disse fem partiene har 100 av 169 representanter i Stortinget.

I tillegg uttaler SVs representant i Stortingets familiekomité Kathy Lie i dette F2F-magasinet at SV ønsker likeverdig foreldreskap. SV har 13 stortingsrepresentanter. Det eksisterer altså et bredt flertall med 113 representanter på Stortinget som er for likeverdig foreldreskap. Dersom alle stortingsrepresentantene følger eget partis politiske linje innebærer dette at det er 2/3 flertall for likeverdig foreldreskap i nasjonalforsamlingen.

Arbeiderpartiets holdning til likeverdig foreldreskap er utydelig i partiprogrammet. Holdningen til delt bosted som utgangspunkt er uavklart. Men partiet fastslår at begge foreldre er like viktige for barnet, hvis de er trygge foreldre. Sentrale regjeringsmedlemmer fra Ap har uttalt til F2F at de ønsker delt bosted som utgangspunkt i ny barnelov. Skulle Ap med 48 representanter gå inn for delt bosted som utgangspunkt, vil en ha et nær samlet Storting bak et slikt vedtak. Rødt har ennå ikke utformet sin politikk på dette området.

Et sentralt spørsmål er om likeverdig foreldreskap kan realiseres uten at «delt bosted» i juridisk forstand blir utgangspunktet i den nye barneloven. I gjeldende barnelov er i realiteten *ulikverdig* foreldreskap utgangs-

punktet når ikke foreldrene selv blir enige om delt bosted i juridisk forstand. F2F stiller spørsmål ved hva som er forskningsgrunnlaget for at ulikeverdig foreldreskap skal danne normen i barneloven i alle tilfeller der ikke begge foreldre eksplisitt ønsker likeverdig foreldreskap gjennom delt bosted i juridisk forstand.

Forelder som har fast bosted kan ta alle viktige avgjørelser om omsorgen for felles barn alene. Dette inkluderer retten til å bestemme hvor barnet skal bo, flytting av felles barn innenfor landets grenser, valg av barnehage, skole, SFO og fritidsaktiviteter. Samværsforelder har ikke innflytelse på disse avgjørelsene, selv ikke når samværet f.eks. er 50/50 eller 40/60. Bosted i barnelovsammenheng betyr *bestemmelsesmyndighet* og har ikke noe med hvor barnet faktisk oppholder seg.

Barnelovutvalget foreslår i sitt lovutkast i NOU 2020:14 til alt overmål at også «kortere fritidsreiser innenlands» skal legges til på listen over bostedsforelderens avgjørelsesmyndighet (s. 176). At barnet og samværsforelder skal måtte forholde seg til bostedsforelderens godkjenning for kortere fritidsreiser innenlands ville være en konflikt-drivende og inngripende innstramning. Det har åpenbart vært politiske krefter i dette dissenspregede barnelovutvalget som kjemper for fortsatt eller sterkere ulikeverd mellom foreldre, altså motsatt retning av hva stortingsflertallet ønsker.

Hvis to alminnelig omsorgsdyktige foreldre i utgangspunktet er likeverdige, vil det generelt tilrettelegges for den nødvendige trygghet som stimulerer til best mulig foreldresamarbeid for barnas beste. Med dagens lovbestemmelse skapes et konfliktrom der en del foreldre kan forsøke å utmanøvrere den andre forelder for å tilrive seg makten over barna. I situasjoner med uenighet mellom foreldrene, vil det være forelder som har best utsikter til vinne fast bosted og ensidig avgjørelsesmyndighet over barna som også vil ha egoistiske incentiver for å skape og opprettholde et høyt konfliktnivå. Slik virker gjeldende barnelov konflikt-drivende.

Stortinget bør endre på dette. Delt bosted som utgangspunkt bør kombineres med full avtalefrihet, inkludert frihet til å avtale foreldrelikeverd om foreldrene er enige om dette. Domstolen bør ha kompetanse til å gi fast bosted til den ene forelder der gode grunner taler for dette. Disse tre faktorene vil i de fleste tilfeller stimulere til bedre samarbeid for barnas beste mellom foreldrene.

Den logiske konsekvensen av et bredt flertall i Stortinget om å etablere likeverdig foreldreskap er å vedta delt bosted som barnelovens juridiske utgangspunkt.

“ Det er viktig å sette barnas interesser først

Illustrasjonsfoto: istock.com

SSB: Stadig flere velger delt bosted

Statistisk sentralbyrå (SSB) har lagt frem nye tall som viser at 43 prosent av alle foreldre som har vært gift eller samboere velger likeverdig foreldreskap i form av delt bosted i juridisk forstand. Blant foreldre som ikke har bodd sammen velger 39 prosent delt bosted. Det betyr at disse foreldrene velger å ha lik avgjørelsesmyndighet i viktige spørsmål om barnas dagligliv og omsorg. Med avtalefrihet om samværsfordeling velger de fleste 50/50. Fortsatt har 57% av foreldre som tidligere har vært gift eller samboere ulikeverdig foreldreskap, der den ene er bostedsforelder med avgjørelsesmyndigheten alene i de viktige spørsmålene om barnas omsorg.

Nye generasjoner foreldre mener i økende grad at delt bosted er den beste bostedsordningen. En rekke forskningsrapporter bekrefter på gruppenivå også en tydelig positiv sammenheng mellom delt bosted og barns helse.

Undersøkelsen viser at tilfredsheten med bostedsordningen er svært høy blant dem som har delt bosted i juridisk forstand. Fedre er noe mer fornøyd med delt bosted enn mødre. Videre viser undersøkelsen at foreldre er fornøyd med bostedsordningen dersom barna har fast bosted i juridisk forstand hos dem selv, men de er langt mindre fornøyd dersom barnet har fast bosted hos den andre forelderen. Dette viser at fravær av likeverdig foreldreskap ofte skaper misnøye hos samværsforelderen.

Blant bostedsforeldre er kjønnsforskjellen fortsatt enorm. I reorganiserte familier har 49 prosent fast bosted hos mor og bare 7 prosent hos far.

SSB oppsummerer hovedfunnene i rapporten fremlagt 16. desember slik:

Rapporten bekrefter at 43 prosent av foreldrene som tidligere har bodd sammen har delt bosted, altså at barnet bor vekselvis hos begge foreldrene og at foreldrene deler den daglige omsorgen for barnet. Dette er en kraftig økning fra forrige undersøkelse om samvær og bidrag gjennomført i 2012, da 25 prosent av foreldrene hadde delt bosted. Andelen barn som bor fast med mor har sunket tilsvarende, fra 62 prosent i 2012 til 49 prosent i 2020. Andelen barn fra oppløste familier som bor hos far er fortsatt lav (7 prosent).

Det er betydelige sosioøkonomiske og demografiske forskjeller mellom foreldre som velger delt bosted og foreldre som velger å ha barnet bostatt hos enten mor eller far. Av de viktigste funnene er: Foreldre med de aller laveste husholdningsinntektene har sjeldnere delt bosted enn foreldre med midlere og høyere inntekter. Foreldre som oppgir at de i løpet av det siste året har hatt problemer med å betale løpende utgifter har sjeldnere delt bosted enn foreldre som ikke har hatt betalingsproblemer.

Foreldre med høyere utdanning har oftere delt bosted enn foreldre med lavere utdanning.

Foreldre som på intervjuetidspunktet var yrkesaktive har oftere delt bosted enn foreldre som ikke var yrkesaktive.

Seks av ti foreldrepar hadde vært samboere, mens fire av ti hadde vært gift. Det var ingen forskjeller i tilbøyeligheten for delt bosted mellom de som hadde vært samboere og gift.

Foreldre som har bodd sammen lengre har oftere delt bosted enn de som var i samliv av kortere varighet.

Foreldre med den beste helsen er noe mer tilbøyelige til å ha delt bosted enn foreldre med en mindre god helse. Denne sammenhengen er imidlertid aller tydeligst blant fedrene.

Foreldre som delte arbeidet med barnet likt mens de bodde sammen har oftere delt bosted enn foreldre som ikke delte dette arbeidet likt.

Foreldrene med det laveste konfliktnivået har oftere delt bosted enn foreldre med et høyere konfliktnivå.

Delt-bostedsforeldre er i gjennomsnitt sammen med barna sine 50 prosent av tiden og det er vanligst at foreldrene er sammen med barnet en uke av gangen. Samlet sett tegner rapporten et bilde der delt-bostedsforeldrene er mer fornøyd

med bostedsordningen og samværsmengden enn andre foreldre.

Nær ni av ti barn som var 12 år eller eldre da foreldrene skilte lag hadde hatt medbestemmelse i hvem de skulle bo hos og foreldrenes valg av bostedsordning, ifølge foreldrene. Det var få om ingen forskjeller i barnas medbestemmelse mellom de som har delt bosted og de som ikke har det.

Delt-bostedsbarn har oftere enn andre barn fra oppløste familier en fot plantet i barndomshjemmet. Syv av ti barn med delt bosted har tilgang til barndomshjemmet ved at en av foreldrene fortsatt bor der, mot halvparten av barna som bor fast hos en av foreldrene.

De fleste barna har sitt eget rom hos minst én av foreldrene. Å ha sitt eget rom i begge foreldrehjemmene er imidlertid aller mest utbredt blant delt-bostedsbarna. Åtte av ti delt-bostedsbarn har dobbelt opp med rom, sammenliknet med rundt seks av ti barn som bor fast hos den ene forelderen. Blant barn som var 12 år eller eldre hadde ni av ti delt-bostedsbarn eget rom hos begge foreldrene.

F2F hovedstyre 2021-2023

Leder

Rune H. Rækken, Øst Tlf.: 905 23 845 E-post: rækken@online.no

Nestleder

Even Stormoen, Øst Tlf: 951 068 80 E-post: evensto@hotmail.com

Organisatorisk leder

Sølvi Leander, Øst Tlf: 480 54 089 E-post: solvi.leander@gmail.com

Kasserer

Nils Olav Ågotnes, Vest Tlf: 480 710 74 E-post: noaa@equinor.com

Styremedlemmer

Renathe Danielsen, Øst Tlf: 413 76 030 E-post: renathe@advokatdanielsen.no

Warren S. Eversley, Vest Tlf: 986 79 704 E-post: weversley@gmail.com

Varamedlemmer

Hans Christian Flaathen, Øst Tlf: 906 96 069 E-post: it@f2f.no

Else Marit Inderberg, Øst Tlf: 464 48 620 E-post: em.inderberg@gmail.com

Forskere bør endre sin definisjon av delt bosted

Forskere anvender en definisjon av «delt bosted» som er substansielt forskjellig fra betydningen i barneloven. Forskere mener med «delt bosted» at barn har lik botid eller likt samvær hos adskilte foreldre. I barneloven betyr «delt bosted» at avgjørelsesmyndighet i barnas omsorg.

TEKST: EVEN STORMOEN

Siden forskere definerer delt bosted vesentlig forskjellig fra betydningen i barneloven, så vil kommunikasjon og vurderinger de gjør om bostedsordninger lett kunne bli misforstått av stortingpolitikere og opinionen. Forskeres syn på konsekvenser av lik botid for barna blir lett lest som konsekvenser av lik avgjørelsesmyndighet mellom foreldrene. Det er en reell fare for at forskere på denne måte misleder politikere, som ønsker et visst kunnskapsgrunnlag for å ta stilling til et omstridt kjernesporsmål i ny barnelov: Om «delt bosted» i juridisk forstand bør være utgangspunktet ved samlivsbrudd. Når for eksempel Folkehelseinstituttet (FHI) redegjør for barns og unges erfaringer med delt bosted, så snakker FHI om deres erfaringer med lik botid, altså tilnærmet 50/50 i to ulike hjem. Spørsmålet

regjering og Storting skal ta stilling til, er om delt bosted i juridisk forstand bør være utgangspunktet i barneloven. Det er noe ganske annet enn spørsmålet om hvilke erfaringer barn har med likt samvær. Da ville det for eksempel være mer relevant å se på hvordan likeverd mellom foreldre påvirker deres samarbeid om barna versus hvordan ulikeverdet som råder når den ene forelder av fast bosted påvirker foreldresamarbeidet.

Foreldre med delt bosted i juridisk forstand har avtalefrihet til å inngå den samværsfordeling de mener passer best for sitt barn. Uavhengig av om barna bor 50/50, 40/60 eller 30/70 hos de to foreldrene, så blir de eksponert for de praktiske utfordringene som FHI omtaler ved «likt samvær», dvs. byttedager, det å bo i bag, ha hjem med ulike regler og rutiner samt geografisk avstand mellom hjemmene. Uavhengig av om det er delt bosted i juridiske forstand etter barneloven, eller om barna har lik botid hos foreldrene, så er trivselen avhengig av relasjonen mellom foreldrene, deres samarbeid og konflikter, barnas relasjon til foreldrene og sosioøkonomiske forhold. Derfor kan ikke observasjonene FHI presenterer direkte relateres til konsekvensene av delt bosted i juridisk forstand.

Forskere vurderer av konsekvensene av likt samvær har begrenset relevans for spørsmålet om hvorvidt delt bosted i juridisk forstand bør være barnelovens utgangspunkt. Med avtalefrihet kan foreldre med delt bosted (i juridisk forstand) selv avgjøre hvilken samværsfordeling som passer best for barna.

Forskere oppfordres av F2F til å revurdere sin begrepsbruk:

- En bør unnlate å betegne «50/50 samvær» som «delt bosted». Det forvirrer både folk og politikere. 50/50 samvær bør betegnes som «lik botid» eller «likt samvær».

- Forskere bør anvende betegnelsen «delt bosted» slik det brukes i barneloven – altså i juridisk forstand. Det vil forebygge misforståelser og forvirring.

Selv om en del forskere med ulik grad av tydelighet presiserer hva de mener med delt bosted, er faren for misforståelser høyst reell når innholdet i betegnelsen «delt bosted» er så vesensforskjellig.

Barnelovutvalget fikk i oppdrag å forenkle terminologien i barneloven. De har foreslått å endre «delt bosted» til «delt fast bosted». Endringen innebærer ingen avklaring som er forståelig for folk flest. F2F slutter seg til Bufetat Region Øst, som i sin høringsuttalelse påpeker at denne endringen ikke innebærer nødvendige avklaringer av innholdet i begrepene i barneloven. Bufetat Region Øst fremholder at «delt bosted» og «fast bosted» forblir både «misvisende eller uklart».

Barnelovutvalget burde foreslått å betegne «delt bosted» i barneloven på en måte som tydeliggjør hva det egentlig innebærer: Lik avgjørelsesmyndighet for foreldrene i viktige spørsmål om barnas omsorg.

Illustrasjonsfoto: shutterstock.com

Barnelovens terminologi

F2Fs ordliste for “dummies”

Det er mange ord og uttrykk som blir brukt om barn og foreldre etter samlivsbrudd. F2Fs har laget en oversikt som forklarer den praktiske betydningen av de ulike begrepene:

Foreldreansvar	Ektefeller har felles foreldreansvar for felles barn, også etter samlivsbrudd. Tilsvarende gjelder for samboere med barn født etter 01.01.06. Dersom foreldrene ikke har bodd sammen har mor frem til 1.1.2020 som hovedregel hatt foreldreansvaret alene. I 2017 vedtok Stortinget en ny bestemmelse i barneloven som gir felles foreldreansvar for alle blivende foreldre, og denne gjelder alle barn født etter 1. januar 2020. Barnelovens utgangspunkt vil etter endringene være felles foreldreansvar for alle, også for de som ikke har vært gift eller bodd sammen. Mødre kan etter de nye reglene melde fra til Folkeregisteret innen ett år dersom de ønsker foreldreansvaret alene. Dersom faren likevel ønsker foreldreansvaret, kan han bringe saken inn for retten, som skal fatte en avgjørelse ut fra en vurdering av barnets beste. Far kan melde fra om at han ikke vil ha felles foreldreansvar innen den samme fristen. Foreldreansvar betyr rett til å ta del i bestemmelser av personlige forhold for barnet, som vergemål, valg av type skole og valg av trossamfunn, samt være med og bestemme i forhold til flytting utenlands med barnet. Foreldreansvar innebærer ingen innflytelse i spørsmålet om flytting innenlands med barnet.
(Fast) Bosted	Bosted i barnelovens terminologi er en juridisk posisjon og betyr i praksis bestemmelsesrett over barnet. En av foreldrene har bostedsmyndigheten alene og kan ta større avgjørelser om barnet på egenhånd, f.eks. spørsmålet om flytting innenlands. Det er innført en varslingsplikt på tre måneder hvis en av foreldrene ønsker å flytte, og det foreligger avtale eller avgjørelse om samvær. Dersom foreldrene ikke blir enige er det den som ønsker å flytte med barnet som plikter å kalle inn til mekling. Barneloven stiller ikke opp noen sanksjoner dersom varslingsplikten i forbindelse med flytting ikke overholdes. Samværstiden kan variere mellom 0 % og 50 %, jfr. barnelovens bestemmelser. Bostedsforelder er kvalifisert til å motta visse offentlige stønader og barnebidrag fra den andre forelder.
Delt bosted	Delt bosted betyr at foreldre deler på ansvar, rettigheter og plikter i forhold til barna sine og tar større avgjørelser om barna i fellesskap. Samværstiden med hver av foreldrene kan være likedelt, men samværstiden kan også være skjevdelte. Det er viktig at en avtale om delt bosted inneholder termen "delt bosted" eller "delt fast bosted", da dette stadfester foreldrenes juridiske posisjon som likeverdige omsorgspersoner for barnet/barna. En avtale om delt bosted bør også registreres i folkeregisteret. Andre betegnelser på delt bosted er likeverdig foreldreskap eller delt omsorg eller felles omsorg. Barnelovutvalget har foreslått å endre betegnelsen "delt bosted" til "delt fast bosted".
Delt/felles omsorg	Samme som delt bosted (se over).
Likeverdig foreldreskap	Begge foreldre har bostedskompetanse (myndighet) og er bostedsforelder. Samme som delt bosted.
Samværsforelder	Den av foreldrene som ikke har barnet registrert boende hos seg. Barnelovens § 37 gir eksempler på særretter bostedsforelder vinner på bekostning av samværsforelder, for eksempel rett til alene å bestemme innenlands flytting med barnet og rett til diverse økonomiske stønader. Samværsforelder er satt i en juridisk B-status til eget barn.
Bostedsforelder	Vanligvis den forelder som er alene om å ha såkalt bostedskompetanse, det vil si de særretter som er listet opp i barnelovens § 37. "Bostedsforelder" er motsetningen til det å være "samværsforelder". Hvis foreldrene derimot blir enige om at barnet skal bo fast hos begge, jfr. bl. § 36, 1.ledd, er begge foreldre bostedsforelder, og de tar da større avgjørelser om barnet i fellesskap. Under samlivet er begge foreldre bostedsforelder og dette fortsetter de altså med hvis de avtaler at barnet skal bo begge steder fast.
Felles omsorg	Samme som delt bosted. Se over.
50/50	En tidsbrøk og kun det. Foreldrene kan ha registrert delt bosted og praktisere 50/50, men de kan også praktisere andre omsorgstidsbrøker og likevel praktisere delt bosted. Foreldrene kan også praktisere 50/50 samværstid selv om barnet har fast bosted hos den ene.
Samværs sabotasje	Foreligger når den ene forelder handler i strid med inngått samværsavtale og nekter eller innskrenker barnets samvær med den andre forelder i strid med samværsavtale/dom. Kalles også samværsnekt.
Samvær	Å være sammen med barnet, uavhengig av om man har bostedskompetanse (myndighet) eller ikke.
Vanlig samvær	Samvær annenhver helg og en ettermiddag med overnatting i uken, 3 uker sommerferie, annenhver jule-, påske-, vinter- og høstferie. I overkant av 35 % av tiden.
Utvidet samvær	Mer samvær enn «vanlig samvær».
Aleneforelder	En anakronisme. De fleste barn som har to foreldre i live har samvær med begge foreldre og mottar omsorg fra dem, også om mor og far ikke bor sammen lenger.
Enslig forsørger	En anakronisme. Norske barn som har begge foreldre i live har tre forsørgere: mor, far og staten. Det er opprettet et stort statlig apparat for å sikre at begge foreldre bidrar til sine barns økonomiske oppfostring, også om foreldrene ikke bor sammen.

Medlemskontingent 2023

Kjære medlem,

Ditt medlemskap gjør oss sterkere og hjelper oss i arbeidet med å skape

Trygge familieforhold for barn med 2 hjem

Støtt F2F i arbeidet for en ny barnelov basert på likeverdig foreldreskap.

For spørsmål om medlemskapet tar du kontakt med oss på post@f2f.no.

Takk for din støtte!

Med vennlig hilsen

Rune Rækken
leder

Medlemskapsstyper:

Fullt medlemskap: Kr. 450,- pr kalenderår

Støttemedlemskap: Kr. 300,- pr kalenderår

Les mer om våre medlemskap på www.f2f.no

Ved betaling i bank/egen nettbank må innbetalingen merkes tydelig med medlemsnummer og medlemmets navn.
Ved elektronisk innbetaling på Vipps eller våre hjemmesider innvilges en nettrabatt på kr. 50,-

**Få kr 50 i rabatt - Forny ditt medlemskap enkelt på våre hjemmesider: www.f2f.no/forny
Vipps er nå innlemmet som fullverdig alternativ i vår betalingsløsning.**

PS! Dersom du har betalt kontingent for 2023 digitalt, ber vi om at du ser bort fra denne fakturaen.

Kvittering – Innbetalt til konto

7874.05.54823

Beløp

Betalerens kontonummer

Betalingsinformasjon
Medlemskontingent i F2F 2023

GIRO

Betalingsfrist:
15.03.2023

Betalt av

Betalt til

Foreningen 2 Foreldre (F2F)
Postboks 21, Nygårdstangen
5838 Bergen

Belast
konto

Kvittering tilbake

Kundeidentifikasjon (KID)

Kroner

Øre

Til konto

450

00

7874 05 54823

Stortingsrepresentant SEM-JACOBSEN (SP) tildelt F2Fs hederspris

Stortingsrepresentant Åslaug Sem-Jacobsen fra Senterpartiet fikk F2Fs hederspris for sitt målrettede arbeid i familiespørsmål og innsats for delt bosted som barnelovens utgangspunkt.

Stortingsrepresentant Åslaug Sem-Jacobsen (Sp) fikk overlevert F2Fs hederspris av tidligere barne- og familieminister Karita Bekkemellem (Ap). F2Fs leder Rune Rækken til høyre. Foto: Even Stormoen

TEKST: SØLVI LEANDER

Tidligere barne- og familieminister Karita Bekkemellem (Ap) delte ut F2Fs hederspris og berømmet Sem-Jacobsen for sin sterke innsats for at Stortinget skal gjøre endringer i barneloven som er til barnets beste og positivt for likestilling. Sp ønsker også å legge til rette for at flere foreldre selv skal velge delt bosted og opprettholde lik avgjørelsesmyndighet i viktige spørsmål om barnas omsorg etter et samlivsbrudd.

– Åslaug får glitrende tilbakemeldinger for sitt arbeid for barn og familier. Hun fortjener stor ære for at Senterpartiet har vedtatt et så tydelig partiprogram for likeverdig foreldreskap og delt bosted, sa Bekkemellem.

F2Fs styreleder Rune Rækken fremhevet at Sem-Jacobsen mottok F2Fs hederspris 2022 for sitt lederskap og målrettede innsats innen familieområdet.

– Sem-Jacobsen har gjennom sitt arbeid i Stortinget familiekomité arbeidet for å sikre at barn og unge skal opprettholde god kontakt med begge foreldre og familiegrenser, selv om foreldrene ikke bor sammen, sa Rækken.

Senterpartiet har med sitt standpunkt på dette området tatt lederskap i regjeringens arbeid under barne- og familieminister Kjersti Toppe (Sp) for utforming av en modernisert barnelov som i større grad respekterer menneskerettighetene og FN's barnekonvensjons hovedregel om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i avgjørelser om barn.

F2F gratulerer Åslaug Sem-Jacobsen med hedersprisen!

Rabatt på advokattjenester

En rekke advokater har gitt våre medlemmer svært gode medlemsfordeler. Et års medlemskap i F2F er dermed raskt tjent inn igjen! Husk å oppgi ditt medlemsnummer når du kontakter advokaten.

Ansvarlig	Advokat	Firma	Mobil	Sted	Timepris u/mva	Medlemsfordel	E-post
Ansvarlig	advokat	Firma	Mobil	Sted	Timepris u/mva	Medlemsfordel	E-post
Renathe	Danielsen	Osloadvokatene AS/ Tønsbergadvokatene	41 37 60 30	Tønsberg	1500,-		renathe.danielsen@advokat.no
Alf Ove	Fossdal	AOF Juridisk Rådgivning AS	92 48 12 28	Erdal	790,-	Klientmøter holdes hos klient. Advokaten kommer dit klienten ønsker.	afossdal@gmail.com
Øystein	Hagen	Advokatfirmaet Tveter og Kløvfell AS	91 91 13 19	Oslo	1350,-		oh@klovfjell.no
Ann-Sølvi	Myhr V	Advokatkontoret Myhr & Co.	92 25 21 90	Melhus	e.avtale	30 min gratis veiledning/rådgivning. Øvrig 20% rabatt	post@advokatmyhr.no
Erik	Mørch	Advokat Erik Mørch AS	90 05 45 34	Oslo	1200,-		em@oslo.online.no
Ingvild	Opøien	Advokatfirmaet Opøien MNA	95 79 36 62	Oslo	e.avtale	Første time kr. 1500,- Øvrige 20% rabatt. Korte tlf/sms fakt.ikke	ingvild@opoien.no
Andreas	Poulsen	Codex Advokat Oslo AS	91 55 04 21	Oslo	2000,-	30 min gratis	andreas.poulsen@codex.no
Janet	Riise	Advokatfirmaet Riise & Brown AS	97 18 32 03	Bergen	1500	60 min gratis	janet.riise@acda.no
Tone Linn	Thingvold	Advokathuset Stavanger	92 09 24 47	Stavanger	e.avtale	30 min gratis. Øvrig 25% rabatt	tl@advokathuset-stavanger.no

* F2F presiserer at Alf Ove Fossdal er rettshjelper og ikke advokat.

Barnets beste og besteforeldre

Barn bør ha en lovfestet rett til kontakt med besteforeldre som de allerede har en nær og god relasjon til, mener «Barns rett til besteforeldre».

TEKST: EVEN STORMOEN

Besteforeldrene som grunnla organisasjonen «Barns rett til besteforeldre» har en personlig historie i bunnen for sitt engasjement. Seks år etter at de ble ilagt et uforståelig besøksforbud til egne barnebarn, la de sin historie ut på Facebook. Etter innlegget satt de i dagevis og svarte på henvendelser. De forstod hvor utbredt dette problemet var. Nå får facebook-siden over 200 000 besøk årlig. – Vi hadde grublet i seks år på hva vi hadde gjort galt for å få besøksforbud til barnebarna. Vi fikk vite at vi måtte ta spørsmålet til retten for å få vite hva vi hadde gjort galt. Så da gjorde vi det. Dommeren i Oslo tingrett fikk ikke noe svar fra foreldrene på hva vi hadde gjort galt og konkluderte med at vi bare hadde vært snille og gode besteforeldre. Dommeren skrev også at foreldrenes handling kunne skade barnebarna. Vi bestemte oss for å starte foreningen «Barns rett til besteforeldre». Omfanget av disse utfordringene måtte frem i lyset. For dette er et så utbredt problem at det er et

“

Barneloven er for barna, ikke for besteforeldrene

samfunnsproblem. Problemet er politisk. Og da må det løses politisk.

De to besteforeldrene er Odd Egil Nordanger og Synnøve Engeset. De måtte i retten en gang til. For dommeren hadde fastslått at han kunne ikke gjøre noe. Foreldrene kunne gjøre som de ville. Så fikk de et nytt besøksforbud fra foreldrene som ble vedtatt av politiet uten kontradiksjon. Men en ung dommerfullmektig opphevet besøksforbudet i siste runde i domstolen.

– Vi kunne jo ikke lenger gå fritt i Oslo. Vi bodde i nabolaget til barna, og hvis noen så oss i nærheten av barnebarna fikk vi politianmeldelse. Det er ikke så kjekt å få besøk av folk i politiuniform på døren. Domstolen opphevet besøksforbudet, men vi har ikke fått møte barnebarna, og nå har det gått 12 år siden det uforståelige bruddet. Vår sak er tapt, men hvis vår historie kan hjelpe de mange tusen barn i Norge som lider under uforklarlige brudd med besteforeldre, så gir arbeidet vårt mening. Vi har flyttet til Sandefjord da vi ikke lenger maktet å oppleve at barna løp og var redde for oss. Den eldste er nå 20 år og tydelig preget av situasjonen. Vi opplevde at hverken vi eller barna ikke kunne leve under disse forholdene. Barnebarna kom løpende til oss i parken og spurte hvorfor vi ikke ville være

Synnøve Engeset og Odd Egil Nordanger leder organisasjonen Barns rett til besteforeldre.

sammen med dem. Når vi svarte barnebarnet, som da var åtte år, at det ikke var slik, da spurte hun «mormor, hvorfor gjør dere ingenting da?»

Hva tror dere er de viktigste årsakene til at en del foreldre hindrer egne barn å ha kontakt med sine besteforeldre?

– Det har vi grublet lenge på, og det er vanskelig å forstå. Men vi ser et mønster i alle sakene vi har mottatt. Det er som regel den «normale» familien som blir skjøvet ut.

Det handler nok mye om at den ene forelderen skal ha full kontroll og manipulerer den andre forelderen og barna. Det er jo unormalt, og psykologer har ulike betegnelser på dette, men vi har forstått at det ofte handler om familietyranner. Vi ser en del tilfeller der det har vært en god kontakt og at denne plutselig opphører uten grunn. Vi tror at i en del tilfeller føler den ene familien seg underlegen den andre, f.eks. av økonomiske årsaker.

Hvordan mener dere at gjeldende barnelov virker for å bidra til at barn kan holde kontakt med alle deler av familien?

– Vi opplever at barneloven legger til rette for at foreldre kan gjøre som de vil, selv om det går utover barnas helse. Når positiv kontakt med besteforeldre hindres av foreldrene, så får det ingen konsekvenser, selv om det rammer barna negativt. Ofte er det slik at en av foreldrene får fast bosted og hovedomsorgen, og da

får denne forelderen rett til å flytte vekk med barna. Det kan vanskeliggjøre kontakten med besteforeldrene. Vi har også fått innblikk i noen spesielt vonde saker, f.eks. tilfeller der en forelder ikke har klart mere etter et samlivsbrudd og tatt sitt eget liv. Da kan faktisk besteforeldre gå til retten for å kreve samvær med barna etter barneloven §45. Men ofte blir slikt samvær fastsatt av retten sabotert av den gjenlevende forelderen uten at det får noen konsekvenser. Mange har brukt flere

hundre tusen på advokat og rettsprosess for å få en dag eller to samvær med barnebarna i året, men så blir det likevel sabotert.

Deres politiske mål er at barn skal få en lovfestet rett til kontakt med sin nærmeste familie, herunder besteforeldre. Kan dere utdype hvordan en slik rett bør formuleres og gjennomføres?

– Det må stå i loven at barna har en lovfestet rett til kontakt med sine besteforeldre og storfamilien, og at de har rett til å kjenne sine røtter. Men vi mener at disse sakene ikke passer i retten. Derfor har vi foreslått at det etableres en nemd med fagpersoner. Og blir det sabotasje av rettsfastsatt samvær med besteforeldre, så må det få konsekvenser. For hvis barnet har en rett, så har det en rett. Det viktigste med en slik lovbestemmelse er at den kan få preventiv virkning.

Men vil ikke en slik rett kunne gå på bekostning av foreldrenes rettigheter? Vil ikke barns rett til samvær med besteforeldre kunne skape mye uoverensstemmelser og konflikter i familien som ikke er bra for barna?

– Vi må tenke på hva som er til barnets beste og hva barnet vil. Skal foreldrenes rettigheter trumfe barnets helse? Det er jo mange bonus-besteforeldre og mange konstellasjoner som barna skal forholde seg til, men besteforeldre som barna har hatt nær kontakt med fra begynnelsen av, er viktige. Bonusforeldre kommer og går, men barna har de samme besteforeldrene hele tiden.

Det er økende erkjennelse av at foreldre-fremmedgjøring og samværshindring er et samfunnsproblem som går utover barna. Hvordan tror dere dette slår ut på forholdet til besteforeldre i familiegreven til forelderen som får sitt samvær med egne barn hindret av den andre forelderen?

– Det oppstår en domino-effekt, der samværshindring går utover barnas kontakt med en hel familiegren.

Hvilke reaksjoner kan barn få når de plutselig ikke får lov å møte sine besteforeldre lenger?

– Vi har intervjuet psykiater Anne Kristine Bergem om dette, og hun har vært tydelig på at et brudd i kontakten som innebærer at besteforeldre blir borte fra den ene dagen til den neste, er vanskelig å forstå for et barn. Hun mente at det brå bortfallet av kontakt kan gi samme tapsopplevelse som ved sykdom og død, men at barna i disse tilfellene ikke får hjelp til å bearbeide det som har skjedd. Tapsopplevelsen kan derfor bli en følelsesmessig belastning som barn må håndtere på egenhånd. Å miste noen en er glad i når en er i ung alder øker risikoen for fysiske og psykiske helseplager senere i livet. Skal en bearbeide tap må en dele opplevelsen og snakke om det. Lidelsen må gjøres forståelig, og det må skapes en mening i det som har skjedd, har psykiater Berge sagt. I tillegg har vi snakke med andre psykiatere som legger vekt på skader som kan følge av brutt tilknytning.

Land som USA, Storbritannia og Frankrike har praksis, regler og lovbestemmelser om besteforeldres rett til samvær med barnebarn. Hvorfor tror dere Norge ikke har etablert lignende rettigheter?

– Det er veldig fristende å svare Kristelig folkeparti på dette spørsmålet. Krf har motarbeidet slike regler. Vi er politisk nøytrale, men det er vanskelig å ikke stille seg kritisk til Krf i familiepolitikken. Vi vil ikke å begrense foreldreretten, men vi vil gi barnet en selvstendig rett til kontakt med besteforeldrene. Og da kan foreldreretten stå som den er. Men foreldre har ikke rett til å psykisk mishandle sine barn, noe de kan risikere ved å hindre kontakt med besteforeldre. Krf kan ikke lukke øyne og øre for barn som blir mishandlet ved at foreldre nekter barna kontakt med besteforeldre som de allerede har etablert en god og nær kontakt med. De vil gjerne være et familieparti, men de er det verste partiet på Stortinget på familieområdet.

Hvordan står barns rett til kontakt med andre familiemedlemmer i Den europeiske menneskerettskonvensjonen?

– EMK har artikkel 8 om retten til respekt for familieliv, og den er også tatt inn i grunnloven paragraf 102. Vi har fått anerkjennelse for å ta utgangspunkt i barnets rett, mens enkelte lignende foreninger fra andre land har vært mer opptatt av besteforeldrene. Barneloven er for barna, og ikke for besteforeldrene. Men besteforeldrene må ta kampen for deres rett til kontakt med dem.

Hvordan mener dere Barnelovutvalget har behandlet spørsmålet om barns rett til kontakt med nærmeste familie og besteforeldre?

– Vi er ikke imponert over det arbeidet som Barnelovutvalget har gjort. Barneloveutvalget slår fast at barnets rett til familieliv er et av de viktigste utgangspunktene for barneloven. De fremhever tydelig hvor viktig besteforeldre er for barna, og de sier «a» men ikke «b». Vi mener det er inkonsekvent. De hopper elegant over gjerdet der det er lavest ved å se bort fra den psykiske mishandling barn kan bli utsatt for ved å nekte dem kontakt med besteforeldre som de allerede har en nær relasjon til. Enten har de ikke kunnskap, eller så vil de ikke gjøre noe med det, fordi de kaller det for den private sfære. Men det er ikke den private sfære når det er et samfunnsproblem som er så stort som det er.

Lovfestet rett til kontakt med besteforeldre kan virke preventivt

Myter og forklaringer om delt bosted

Det internasjonale rådet om delt bosted (International Council on Shared parenting, 2023) har laget en oversikt over myter og forklaringer om delt bosted.

Myte: «Delt fast bosted prioriterer foreldrenes rettigheter på bekostning av barnas beste»

Det primære hensynet bak delt bosted og foreldreansvar er fordelene dette gir til barn. Mer enn 40 års samfunnsvitenskapelig forskning har dokumentert en økende konsensus om at i de aller fleste tilfeller scorer barn oppvokst med delt fast bosted og tilnærmet lik omsorgstid betydelig høyere på nesten alle indikatorer på barns velvære og helse enn de som er oppvokst med én forelder. Nielsen (2014); Baude (2016); Bauserman (2002 & 2012)

Myte: «Delt fast bosted gagnar ikke barn når foreldrene er i konflikt med hverandre»

Selv når det er konflikt mellom foreldrene, er ordninger med delt ansvar og bosted bedre for barn enn eneforsørgelse målt på atferdsmessig, emosjonell, fysisk og akademisk velvære, og er relatert til at barn har et bedre forhold til foreldrene og besteforeldrene. Kvaliteten på foreldre-barn-forholdet er en bedre prediktor for barns langsiktige utsikter enn konflikt mellom foreldrene. Fabricius & Leucken (2007); Nielsen (2017 & 2018); Harmon, et al. (2022); Fabricius & Suh (2017)

Myte: «Felles foreldreskap gir ikke bedre resultater for barn; det er bare en korrelasjon»

Mens familier som velger felles foreldreskap kan ha andre egenskaper som hjelper barn å lykkes (høyere inntekt, høyere utdanningsnivå, mindre konflikt), er det nå klare bevis på at delt fast bosted og

foreldreansvar i seg selv, og ikke bare disse andre egenskapene, bidrar til barns helse og velvære. Bevis for dette kommer fra land der felles foreldreskap er vanlig på tvers av sosioøkonomiske divisjoner, og også fra avanserte statistiske analyser som tillater måling av effekten av felles foreldreskap i longitudinelle studier hvor det kontrolleres for konkurrerende faktorer. [Braver & Votruba, 2018]

Myte: «Delt bosted og foreldreansvar er ikke egnet for spedbarn og småbarn»

Små barn utvikler primære tilknytninger til mer enn bare én person. Sterke, sunne foreldre-barn-forhold trenger vedvarende og hyppig kontakt, inkludert omsorg på dagtid og natt. Å begrense spedbarn og småbarn fra overnattinger med kjærlige foreldre er uforenlig med det vi vet om utviklingen av meningsfulle foreldre-barn-relasjoner i de første årene av livet. Det er ingen vitenskapelig støtte for påstanden om at spedbarn og småbarns overnatting med sine fedre er skadelig eller forstyrrer deres tilknytning til sine mødre. Warshak (2014 & 2018); Nielsen (2014); Fabricius & Suh (2017); Fabricius (2022)

Myte: «Felles foreldreskap undergraver barns sikkerhet ved at de må pendle mellom to hjem»

Selv om det å ha to hjem noen ganger forårsaker ulemper, har forskning vist at dette ikke er skadelig for barn, og det hindrer dem heller ikke i å utvikle sterke relasjoner med begge foreldrene. Det er vist at overnattinger, til og med like mange overnattinger hjemme hos begge foreldrene, var til fordel for de langsiktige

mor-barn- og far-barn-relasjonene." Fabricius & Suh (2017); Fransson et al. (2018); Warshak (2014)

Myte: «Delt fast bosted og foreldreansvar er ikke nødvendig fordi det som er viktig er kvaliteten og ikke mengden tid med hver forelder»

Kvaliteten på foreldretiden er selvfølgelig viktig. Men mengden foreldretid er også viktig for barns helse og velvære. Forskning viser at fordeler for barn oppstår fordi begge foreldrene er betydelig involvert i vanlige, daglige foreldreoppgaver, ikke bare helg og ferietid. Barn fortolker mengden samvær som et uttrykk for at forelderen bryr seg. Derfor øker barns utbytte gradvis med samværstiden til foreldrene nærmer seg likestilt samværstid. Fabricius & Suh (2017); Fabricius (2020 & 2022)

Myte: «Felles foreldreskap gjør barn lettere utsatt for overgrep»

Det er ingen vitenskapelig dokumentasjon som støtter denne uttalelsen. Lover med felles foreldreansvar og samværstid som rettsnorm tar høyde for at denne typen omsorgsløsninger ikke er i barnets beste-interesse når det foreligger en historie med familieevold og misbruk. I stater der delt fast bosted er innført som rettsnorm er det ingen økning i tilfeller av mishandling av barn. ("Child Maltreatment 2020" U.S. Department of Health and Human Services Administration for Children and Families, p. 30.) Fabricius (2020)

Les referanser med korte sammendrag på [F2Fs hjemmeside](#).

Delt bosted er et bedre utgangspunkt i ny barnelov

Barneloven må stimulere til foreldresamarbeid for barnas beste. Gjeldende barnelov skaper ofte konflikter. Lovens ordlyd er uklar for folk flest. FHI-forskernes kronikk i Aftenposten 23.11 bidrar til forvirringen.

TEKST: RUNE RÆKKEN, EVEN STORMOEN OG ELSE MARIT INDERBERG

«Delt bosted» i barneloven betyr at foreldrene har lik avgjørelsesmyndighet i viktige spørsmål om barnas omsorg. I dagligtale forbinder man «bosted» med hvor barna bor for samvær med foreldrene.

I barneloven betyr «fast bosted» hos en av foreldrene at den ene forelder kan ta avgjørelsene om de viktige sakene om barnas omsorg alene. Forelder med fast bosted kan alene bestemme å flytte felles barn til et annet sted i landet, hvilken barnehage og skole barnet skal gå på samt hvilke fritidsaktiviteter barnet skal være med på.

I gjeldende barnelov er ulikeverd mellom foreldrene utgangspunktet når foreldrene ikke selv blir enige om delt bosted. Dette prinsippet er etablert i barneloven § 36. Det gir en særrett til den ene forelder. Det har bidratt til at i over halvparten av tilfellene der foreldrene ikke bor sammen, så kan den ene forelder ta alle viktige avgjørelser om barnas omsorg alene. Et slikt prinsipp er konflikt drivende.

Hele 24 % av alle sivile saker i domstolen er **barnesaker**. Loven fører ofte til at barn ikke får vokse opp med regelmessig samvær med begge foreldre. Heller ikke når begge foreldre er omsorgsfulle med god foreldrekompetanse. I domstolene fastsettes delt bosted bare i ca. 1,7 % av sakene.

En viktig målsetting med en modernisert barnelov må være å sikre barnas rett til regelmessig samvær med begge foreldre når disse er alminnelig omsorgsdyktige. Det aller meste av nyere **forskning** viser at det på gruppenivå er en **positiv**

sammenheng mellom delt bosted og barns fysiske og psykiske helse.

Foreningen 2 Foreldre mener at Stortinget bør vedta følgende prinsipper i en ny barnelov:

- Delt bosted som utgangspunkt
- Foreldres avtalefrihet om bosteds- og samværsordning
- Domstolene kan bestemme at barn skal ha fast bosted hos begge eller den ene av foreldrene.

Stortinget må vedta en barnelov som stimulerer til best mulig samarbeid mellom foreldrene, slik at de sammen kan finne de beste løsningene for felles barn. Basert på partiprogrammene er det et **klart flertall** på Stortinget for at delt bosted skal være utgangspunktet i en ny barnelov. Høyre, Senterpartiet, MDG, Frp og Venstre har alle programfestet dette.

Forskere i FHI skiller i sin **kronikk** ikke godt nok mellom «bosted» slik det brukes i dagligtale med «bosted» slik det brukes i barneloven. Slik bidrar de til forvirring. De mener at visse «aspekter» er viktige for at barn skal ha en god opplevelse av delt bosted, og de fremhever lav foreldrekonflikt, gode foreldrerelasjoner og foreldresamarbeid. Men det er åpenbart at også for barn som har fast bosted hos den ene forelder og samvær hos den andre (altså ikke delt bosted), så vil de samme aspektene være like viktig for at barna skal ha det godt. Det at barna må forholde seg til to hjem har ingenting med valgt bostedsordning å gjøre, men det er en direkte konsekvens av at foreldrene ikke bor sammen.

FHI-forskernes omtale av at barn kan oppleve fleksibilitet som ulike former for ustabilitet ved delt bosted, er svært uklar.

Det er all grunn til å anta at barn i like stor grad kan oppleve fleksibilitet som ustabilitet når det er fast bosted hos én forelder og samvær hos den andre.

Ingen mener at én bostedsordning er best for alle barn. Men likeverdige foreldreskap og delt bosted som utgangspunkt i barneloven skaper det beste grunnlaget for samarbeid og dialog mellom foreldrene, slik at de sammen kan finne frem til de beste ordningene for egne barn. **Erfaringer fra land** som har innført delt bosted som utgangspunkt underbygger dette.

Foreldrekonflikter er aldri til barnas beste. Dessverre bidrar både barneloven og rettspraksis til at konflikter skapes og opprettholdes. Stortinget må gjøre et politisk valg og gi foreldre og barn et lovbasert utgangspunkt som best kan ivareta barnas beste. Delt bosted som prinsipp er formålstjenlig som barnelovens utgangspunkt for å nå dette målet.

Les F2Fs debattinnlegg i

Aftenposten 6. desember 2022

Les professor Eivind Melands og psykiater Dag Furuholmens debattinnlegg i **Morgenbladet 13.1.2023**

Les professor Eivind Melands og cand. scient Hans Tau Hatlestads innlegg i **Dagens Medisin 15. desember 2022**

Les Terje Goas debattinnlegg i **Aftenposten 6. desember 2022**

Les Les professor Eivind Melands og cand. scient Hans Tau Hatlestads innlegg i **Fontene 11.1.23**

Psykologer misforstår hva likeverdig foreldreskap innebærer

Det ser ut til å være en utbredt misforståelse blant flere toneangivende psykologer av hva likeverdig foreldreskap innebærer.

TEKST: EVEN STORMOEN

I et innlegg i **Aftenposten** 31.3.2019 hevdet de to psykologene Tjersland og Gulbrandsen at de fleste foreldre «fortsetter med likeverdig foreldreskap etter bruddet». Det motsatte er tilfelle.

Da innlegget ble trykket i 2019 viste statistikken at foreldre i 75% av alle tilfeller der de bor adskilt hadde en bostedsordning som innebar at den ene forelder hadde fast bosted og dermed avgjørelsesmyndigheten alene i alle viktige spørsmål om barnas omsorg. I disse tilfellene har foreldrene ulikeverdig foreldreskap, fordi den ene da kan ta alle viktige avgjørelser om barnas omsorg alene uten at samværsforelder har rett til å motsette seg dette.

Svært få samværsforeldre har nok frivillig valgt å frasi seg å på like fot kunne ta del i de viktige avgjørelsene om felles barns omsorg. De er påtvunget denne underordnede rollen av barnelov og rettspraksis.

Tjersland og Gulbrandsen hevder også at det vil bli flere rettsaker ved delt bosted som førende prinsipp i barneloven. Det er uklart hva de baserer denne antakelsen på. Det er grunn til å minne om at hele 24 % av alle sivile saker i domstolen er **barnesaker**. Det er et svært høyt tall, ikke minst i et land der samarbeid, kompromisser og tillit er et fremherskende trekk ved vår kultur.

Delt bosted er aldri blitt praktisert som utgangspunkt i norsk barnelov. Det er naturlig å spørre seg hvilket empirisk grunnlag de to psykologene baserer sin sterke motstand mot delt bosted som utgangspunkt i barneloven på.

Empiriske **erfaringer fra land** som har innført delt bosted som utgangspunkt taler for at konfliktnivået mellom foreldre synker. Fravær av delt bosted driver derimot en rekke foreldre inn i rettsapparatet for å sikre seg fast bosted, ofte fordi den andre forelder ønsker å hindre flytting av felles

Illustrasjonsfoto: shutterstock.com

barn. Likestillings- og diskrimineringsombudet er i sin høringsuttalelse til ny barnelov tydelige på at bostedsforeldres rett til å flytte felles barn mot den andres vilje driver mange foreldre inn i rettsalen.

Tjersland og Gulbrandsen hevder også at påtvunget delt bosted kan bli et «mareritt for barn og gi dem tilpasningsvansker og psykiske problemer». Det er grunn til å minne om at **forskning på delt bosted** fra land som har praktisert delt bosted i større grad enn Norge (f.eks. i Sverige) viser en tydelig **positiv sammenheng** mellom barns fysiske/psykiske helse og delt bosted.

En av Sveriges fremste forskere på delt bosted, Malin Bergström, uttalte i **et intervju med F2F-magasinet** at «vi har gjort studier på alle barn i Sverige i alderen 12 og 15 år, og der har vi sett mønsteret med positive helseresultater ved delt bosted. Blant disse inngikk både barn der foreldrene valgte bostedsordningen selv og barn der domstolen bestemte det ved dom.»

Tjersland og Gulbrandsen mener også at myndighetene «ikke bør detaljstyre gjennom lovregulering hvordan samvær og bostedsordninger skal se ut.» De skriver at «i det lengste skal det ansvaret ligge hos foreldre og barna å finne ut av. De kjenner sin

livssituasjon best». Men delt bosted som utgangspunkt i barneloven står ikke til hinder for foreldrenes avtalefrihet. Snarere tvert imot er likeverd et nødvendig utgangspunkt for reell avtalefrihet. Når foreldrene har delt bosted med lik avgjørelsesmyndighet i viktige beslutninger om barnas omsorg, vil de nettopp basert på avtalefriheten kunne finne de beste løsningene for barn basert på livssituasjonen. Da kan de også fritt bestemme at barna skal ha fast bosted hos den ene og at den andre skal være samværsforelder.

Siden gjeldende barnelov har ulikeverdig foreldreskap (dvs. fast bosted hos den ene forelder) som kategorisk norm når ikke begge foreldre ønsker delt bosted i juridisk forstand, så blir samarbeid ofte svært vanskelig. Da er det bostedsforelder som kan treffe alle viktige avgjørelser om barna alene. På grunn av barneloven praktiseres denne bostedsordningen i over halvparten av alle tilfeller der samboere og gifte med felles barn har brutt samlivet.

Delt bosted og avtalefrihet går hånd i hånd

I Stortinget er det bredt flertall for likeverdig foreldreskap. Dette målet kan best realiseres med delt bosted i juridisk forstand som barnelovens utgangspunkt. Dersom Stortinget går inn for delt bosted, så bør det kombineres med full avtalefrihet mellom foreldrene.

TEKST: RUNE RÆKKEN, ELSE MARIT INDERBERG OG EVEN STORMOEN

Morgenbladet har åpnet debattspaltene for en viktig diskusjon om delt bosted som barnelovens juridiske utgangspunkt. Men debattanter fremmer påstander som er uholdbare eller mindre relevante for Stortingets stillingtagen.

Geir Kjell Andersland og Peder Kjøs hevder henholdsvis 27. og 15. januar at avtalefriheten mellom foreldrene blir avvirket dersom delt bosted blir barnelovens juridiske utgangspunkt. Det er fullstendig feil. Stortinget både kan og bør vedta avtalefrihet mellom foreldrene sammen med delt bosted som barnelovens utgangspunkt. Et likeverdig utgangspunkt er et premiss for reell avtalefrihet mellom foreldrene.

Hvis Stortinget vedtar delt bosted sammen med full avtalefrihet, så kan alle foreldre selv bestemme seg for den bostedsordning og samværsfordeling de mener er best for egne barn. Foreldre kan da bestemme om barna skal bo 50/50,

60/40 eller 70/30, alt ettersom hva som er best for det enkelte barn og den reorganiserte familien. Hvis foreldrene ikke blir enige, kan saken bringes inn for retten, som bør stå fritt i sin vurdering av bostedsordning og samværsfordeling.

Andersland hevder at delt bosted som barnelovens utgangspunkt vil legge en føring om at domstolen må dømme til delt bosted også når en av foreldrene ikke ønsker det. Det er uriktig. Det følger av Stortingets ratifikasjon av FNs barnekonvensjon at dommere alltid skal la «barnets beste» være et hovedsyn i avgjørelser om barn.

Slik vil det også være om Stortinget vedtar delt bosted som barnelovens utgangspunkt. Hvis en dommer i den enkelte sak vurderer det slik at delt bosted ikke er til barnets beste, så kan det dømmes til fast bosted hos den ene forelder. Det er usannsynlig at Stortinget vil ta inn et krav om «særlige grunner» for å

dømme til fast bosted hos en av foreldrene.

I dag bestemmer norske dommere i nær 99% av alle foreldretvister at det ikke skal være delt bosted. Det er sannsynlig at norske dommere dermed treffer avgjørelser i en rekke saker som ikke er til barnets beste, siden forskning viser at det på gruppenivå er en positiv sammenheng mellom delt bosted og barns helse (se f. eks. Morgenbladets intervju 19.1 med forsker Malin Bergstrøm).

Stortinget må bidra til å endre denne uheldige rettspraksisen. Derfor er det positivt hvis Stortinget følger barnelovutvalgets anbefaling og vedtar å senke terskelen for å dømme til delt bosted ved å fjerne kravet om «særlige grunner» i §36.

Psykolog Trine Eikrem definerer som andre psykologer og forskere «delt bosted» som likt samvær (50/50). Det er noe helt annet enn delt bosted i

barnelovens betydning, der «delt bosted» betyr at foreldrene har lik avgjørelsesmyndighet i viktige spørsmål om barnas omsorg. Synspunktene har derfor begrenset relevans for Stortingets stillingtagen til spørsmålet om delt bosted i barneloven.

Likestilte foreldre kan med avtalefrihet selv avgjøre hvor mye barnet skal bo hos hver forelder. Uansett om barna har delt bosted, eller fast bosted hos den ene, så vil barna normalt bo ganske mye hos hver

av foreldrene, og barna må forholde seg til to hjem.

Ingen som støtter delt bosted som barnelovens utgangspunkt mener at dette er en bostedsordning som virker for absolutt alle, eller at det er en «magisk løsning» eller «quick fix», slik Eikrem påstår. Foreldre må samarbeide uansett hvilken bostedsordning de har, uavhengig av om barna har fast bosted hos den ene og samvær hos den andre, eller om de har delt fast bosted hos begge foreldre.

Likeverdig foreldreskap og delt bosted som barnelovens utgangspunkt skaper det beste grunnlaget for samarbeid og dialog mellom foreldrene, slik at de sammen kan finne frem til de beste ordningene for egne barn. Erfaringer fra land som har innført delt bosted som norm understøtter dette.

(Innlegget ble lettere revidert publisert i Morgenbladet 2.2.2023)

F2F Øst

Vil du ha råd og veiledning gjennom gode foredrag? Besøk de månedlige temamøtene hos F2F Øst.

Møtedatoer og temaer finner du på f2f.no/Regioner/Øst

Møtene starter kl 19:00. Ta gjerne med gjester med interesser for kunnskap om familierett med barna i fokus. Møtene kan også avholdes digitalt, så følg med på regionlagets hjemmeside

Kontakt oss gjerne om forslag til temaer du vil vite mer om.

Send epost til: osloakershus@f2f.no

Kjernespørsmålet i en modernisert barnelov handler om delt bosted

Foreningen 2 Foreldre tilråder Stortinget å vedta:

- ✓ Delt bosted som utgangspunkt i barneloven
- ✓ Avtalefrihet mellom foreldrene
- ✓ Domstolens myndighet til å bestemme fast bosted hos begge eller én av foreldrene

Folk om delt bosted og likeverdig foreldreskap

1 Delt bosted i barneloven betyr at foreldre som bor hver for seg har lik avgjørelsesmyndighet om barnas omsorg. Bør delt bosted bør være utgangspunktet i ny barnelov?

2 Hva legger du i likeverdig foreldreskap?

KRISTIN SÆHLE, OSLO

1. Ja, det synes jeg er riktig. Jeg er gift, men jeg ville jo gjerne hatt delt bosted selv ved et samlivsbrudd.
2. I likeverdig foreldreskap legger jeg at begge foreldre har like mye de skulle ha sagt i viktige avgjørelser om barnet.

RIKKE H. JØRGENSEN, TØNSBERG

1. Opplagt «ja». Hvis man har likt delt bosted har man også lik avgjørelsesmyndighet, og det er en selvfølge.
2. Likeverdig foreldreskap handler om å ha like stort ansvar i oppdragelsen av barna, dvs. at begge tar like mye ansvar for å vise egne barn omsorg, kjærlighet og for å sette grenser for barna.

REBECKA HOBERG, KARLSKRONA

1. Nei. Det må bli opp til den enkelte og tilpasset hver enkelt situasjon.
2. Likeverdig foreldreskap innebærer at begge foreldre har likeverdig ansvar økonomisk, og at de har like plikter og likt ansvar.

TORBJØRN BEKKELIEN, GJØVIK

1. Ja, i utgangspunktet bør det være delt bosted, men flere forhold spiller inn for om delt bosted er hensiktsmessig i det enkelte tilfelle.
2. Likeverdig foreldreskap innebærer for meg lik rett til bestemmelse og likt ansvar for felles barn.

PATRICK GARFIELD ROBERTS, OXFORD

1. Ja, jeg mener delt bosted bør være normen.
2. Det er verdtifullt at begge foreldre har en input gjennom likeverdig foreldreskap, det bør jo ikke være slik at den ene er overordnet.

RIKARD SLAASTUEN, VINSTRA

1. Delt bosted er veldig viktig, jeg er 100% for det. Men i noen tilfeller kan nok den ene av foreldrene være bedre egnet enn den andre.
2. Likeverdig foreldreskap innebærer at foreldrene er likestilt når det gjelder viktige avgjørelser om barna.

Dikt av Gro Dahle

Det fineste av alt,
at du er der, at du står der,
at du i det hele tatt fins,
og det er en slags galskap
som gjør at jeg bare slipper taket,
at jeg bare lukker øynene
og kaster meg bakover,
lar meg falle baklengs
gjennom tomrommet
og tror du vil ta imot.
Og så gjør du det!
Ja, du gjør det,
Og vi faller begge to
leende
ned i et hjem
vi ennå ikke har betalt,
inn i en historie
som ennå ikke er skrevet.
– Overrask meg, sier jeg.

*Fra diktsamlingen «Hjem, sier hunden»
utgitt av Cappelen Damm*

Godnatta til alle som angrer
på det de har gjort og det de har sagt
og det de ikke har gjort eller sagt,
til alle som ligger og reparerer,
knyter knuter på tankene,
broderer på ordene,
lapper og syr og spinner.
Ikke mer å gjøre i dag,
men kanskje i morgen, i morgen, i morgen
kan du kanskje si unnskyld

*Fra diktsamlingen «God natt, natt»
utgitt av Cappelen Damm*

Sudoku

			5	9	1			
	9		4		2			8
		6			8		5	1
		3	6					
	2			1		4	9	3
7	1			2				
			3			2	1	
		7		5			3	

Lett

				5	6			
			7				8	
		4						7
					4	6	7	
3			9					4
		5	3	7				8
					9			
	4		2			1		
		7					9	6

Medium

			9		2			
		2	4					3
	3					9		
				7				
1		5		8				6
	2				4			
3					8			
	9					4		
	8			1			5	

Krevende

Ta kontakt med F2F før konflikten er et faktum, gjør det for barnas skyld!

Samlivsbrudd - Hva med barna?

**Snakk med
oss først!**

Tlf.: 880 08 845

Mandag og onsdag: kl. 18-21
Besøk oss på: www.f2f.no
<http://www.facebook.com/Foreningen2Foreldre>

Hva kan vi gjøre?

Har du forslag til endringer som kan gjøre vår internettportal www.f2f.no enda bedre?

Er det noe på hovedsiden, medlemssidene, aktuelt eller i kunnskapsbasen som mangler? Er vår utvelgelse av dagens nyheter fra aviser/magasiner god nok? Er det ellers noe du ønsker å finne på sidene våre?

Ønsker du å annonsere på våre sider kan dette gjøres for kr 900,- pr. måned eller kr 1.900,- pr. år.

PS: Sjekk at du er registrert med riktig informasjon i din profil – du må selv oppdatere denne. Logg deg inn med e-postadresse og passord. Vi hjelper deg med nytt passord om nødvendig.

Samarbeid om barna krever dialog

Når samtalen med din eks er over, kan du oppsummere ved å stille deg selv noen spørsmål:

- Fikk samtalen en god start og en god avslutning?
- Var stemningen positiv?
- Hvem styrte samtalen, og hvordan var taletiden fordelt?
- Lyttet du aktivt?
- Klarte vi å avslutte og konkludere i forhold til vårt felles ansvar for barna?
- Var det tilløp til konflikt, og hvordan ble det i så fall håndtert?
- Ble avtaler, planer og mål presist nok formulert?
- Fikk jeg sagt det jeg ønsket på en måte som ble forstått?
- Fikk jeg tak i hva min eks mente om samtalen?

**Tillit skaper samarbeid og det bygges i hverdagen
– Lykke til med samarbeidet, for barnas skyld!**

F2F er her for deg!

Få råd og veiledning gjennom F2Fs veilederkorps og delta på våre temamøter. Snakk med advokatene i F2F sitt nettverk til reduserte priser. Advokatene gir deg råd og veiledning til hvordan du kan løse juridiske eller personlige utfordringer.

F2F på Facebook

Vær med å diskutere det som angår deg og barna!

Logg inn på din side med din e-postadresse og passord.

Glemt passord?

Eller andre spørsmål, send oss en e-post: post@f2f.no

Forny ditt medlemskap?

Husk det er din kontingent som gjør F2Fs virksomhet mulig!

Har du noe på hjertet?

Send F2F-redaksjonen din historie på e-post: redaksjon@f2f.no

25 % av samlivsbruddene gir sykefravær!

Ta kontakt for et bedrifts-medlemskap-/seminar!

Mottar du ikke post fra oss?

Oppdater din medlemsprofil på din side - www.f2f.no

Neste utgave:

Sommer/høst 2023